

AANBEVELINGEN VOOR DE KLIMAATTOP VAN AZERBEIDZJAN (COP 29)

SAMENVATTING: WAT STAAT OP HET SPEL VOOR COP 29	1
AANBEVELINGEN	3
MENSENRECHTENSITUATIE IN AZERBEIDZJAN	3
OPWARMING BEPERKEN TOT 1,5°C EN CONCREET UITFASEREN VAN FOSSIELE BRANDSTOFFEN	3
INTERNATIONALE KLIMAATFINANCIERING	5
FINANCIËLE STROMEN IN LIJN MET KLIMAATRECHTVAARDIGHEID	7
RECHTVAARDIGE TRANSITIE	8
GENDERRECHTVAARDIGHEID	9
LOSS EN DAMAGE	10
KLIMAATADAPTATIE	11
LANDBOUW EN VOEDSELSYSTEMEN	12
NATUUR EN BIODIVERSITEIT	13
KOOLSTOFMARKTEN	14
JONGEREN, KINDEREN EN TOEKOMSTIGE GENERATIES	15
CONTACT	16

SAMENVATTING: WAT STAAT OP HET SPEL VOOR COP 29

De 29e internationale klimaatconferentie (COP 29) vindt plaats in Bakoe, Azerbeidzjan, van 11 tot en met 22 november 2024. Het COP-voorzitterschap heeft zijn plannen voor Bakoe gepresenteerd, met als kernpunten: *“Ambitie versterken, actie mogelijk maken.”* Deze initiatieven zijn ontoereikend voor de systeemverandering die noodzakelijk is. Extreme weersomstandigheden zoals droogtes, overstromingen en hittegolven treffen nu al de meest kwetsbaren wereldwijd.

De opdracht is helder: we moeten fossiele brandstoffen uitfaseren, een rechtvaardig klimaatfinancieringsdoel stellen en ambitieuze nationale klimaatplannen ontwikkelen. Het IPCC-rapport benadrukt dat de kritische doelstelling van 1,5°C nog steeds haalbaar is, mits we nu handelen. Dit vereist zowel een versterking van de Belgische klimaatplannen als inspanningen op internationaal niveau. Alleen door multilaterale samenwerking kunnen we de klimaatcrisis effectief aanpakken. COP 29 biedt de kans om wereldwijde klimaatambities te versnellen en een koers te bepalen naar een klimaatbestendige en sociaal rechtvaardige toekomst.

De Klimaatcoalitie, een Belgisch netwerk van meer dan 100 organisaties uit het maatschappelijk middenveld, formuleert de volgende aanbevelingen voor Belgische beleidsmakers. In het volgende hoofdstuk worden deze aanbevelingen verder uitgewerkt, zowel op internationaal, Europees en Belgisch niveau.

1. Een nieuw doel voor internationale klimaatfinanciering in lijn met rechtvaardigheid: Het succes van COP 29, en het Parijs Akkoord, hangt af van het vaststellen van een nieuw doel dat is afgestemd op de prioriteiten van lage-inkomenslanden en gemeenschappen. België, als rijk land en historische uitstoter, moet zijn bijdrage opschalen tot minstens 500 miljoen euro. Daarnaast blijven structurele maatregelen, zoals schuldenverlichting, noodzakelijk.

2. Beperking van de opwarming tot 1,5°C en uitfasering van fossiele brandstoffen: De Global Stocktake toont aan dat de huidige nationale klimaatplannen (NDC's) onvoldoende zijn om de opwarming onder de 1,5°C te houden. België moet zijn ambities voor 2030, 2035 en 2040 aanzienlijk verhogen en de uitfasering van fossiele brandstoffen en subsidies versnellen.

3. Rechtvaardige transitie, zowel nationaal als internationaal: De transitie naar een koolstofarme samenleving moet rechtvaardig zijn, op basis van de principes van de International Labour Organisation, met aandacht voor waardige groene banen en sociale gelijkheid.

4. Genderrechtvaardigheid als kern van klimaatbeleid: Gender moet centraal staan in alle klimaatmaatregelen. COP 29 markeert het einde van het vijfjarige Gender Actieplan. Dit plan verdient de nodige politieke aandacht en moet worden verlengd met een nieuw 10-jarig kader, inclusief duidelijke indicatoren voor de voortgang.

5. De operationalisering van het Loss and Damage Fund: De gevolgen van klimaatgerelateerde extremen, zoals overstromingen en droogtes, moeten dringend worden aangepakt. Het Loss and Damage Fund, opgericht tijdens COP 28, moet operationeel worden gemaakt met bijzondere aandacht voor toegankelijkheid en met sterke beloftes voor financiering.

6. Een holistische aanpak van landbouw en voedselzekerheid. Deze thema's zijn cruciaal vanwege hun directe verband met klimaatverandering, en de belofte om ze op te nemen in de nieuwe klimaatplannen in 2025. Het is essentieel om agro-ecologie als focus te nemen en kleinschalige landbouwers te ondersteunen.

7. Biodiversiteitsverlies en de klimaatcrisis: De bescherming van natuur en ecosystemen is van groot belang voor zowel mitigatie als adaptatie. COP 29 moet een werkgroep opzetten om de verbanden tussen klimaat en natuur te benadrukken, inclusief *nature-based solutions*. Als Blue Leader kan België een voortrekkersrol spelen in de bescherming van de oceaan als koolstofreservoir.

8. Specifieke aandacht voor kinderen en jongeren. Kinderen, goed voor één derde van de gehele wereldbevolking, zijn bijzonder kwetsbaar voor de gevolgen van de klimaatcrisis. Om intergenerationele rechtvaardigheid te realiseren moet er specifiek aandacht zijn voor de impact op kinderen en de betrokkenheid van kinderen en jongeren in beleid en onderhandelingen worden versterkt.

AANBEVELINGEN

MENSENRECHTENSITUATIE IN AZERBEIDZJAN

De COP 29 vindt plaats in een context van toenemende repressie in Azerbeidzjan, waar de vrijheden van meningsuiting, vereniging en vergadering vrijwel volledig zijn onderdrukt. Onafhankelijke maatschappelijke organisaties werden de afgelopen maanden gedwongen gesloten, en mensen zijn om politieke redenen gedetineerd, gevangengezet of gedwongen naar het buitenland te vluchten. Degenen die een onafhankelijke en kritische stem proberen te laten horen in de aanloop naar COP 29 riskeren zware represailles, vooral na de conferentie. Azerbeidzjaanse mensenrechtenactivisten schatten dat ongeveer 300 mensen, waaronder journalisten en vreedzame demonstranten, om politieke redenen gevangen zitten onder omstandigheden die niet voldoen aan internationale mensenrechtennormen. Vaak krijgen zij geen toegang tot familieleden, advocaten of medische zorg. Zonder een drastische verandering van de Azerbeidzjaanse autoriteiten kunnen onafhankelijke stemmen niet vrij deelnemen aan COP 29, wat het proces en de uitkomsten zal ondermijnen.

Aanbevelingen voor de Azerbeidzjaanse autoriteiten en de internationale gemeenschap:

1. De Azerbeidzjaanse autoriteiten en de internationale gemeenschap moeten een veilige omgeving creëren voor alle deelnemers aan COP 29, ongeacht hun nationaliteit of achtergrond.
2. De autoriteiten moeten onmiddellijk alle mensen vrijlaten die zijn gearresteerd voor het vreedzaam uitoefenen van hun rechten op vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering, en wetten intrekken die deze rechten beperken.
3. Alle deelnemende staten aan COP 29 moeten de Azerbeidzjaanse autoriteiten aansporen om hun mensenrechtenbeleid vóór de conferentie aanzienlijk te verbeteren.

1. OPWARMING BEPERKEN TOT 1,5°C EN CONCREET UITFASEREN VAN FOSSIELE BRANDSTOFFEN

De beslissing van de Global Stocktake op COP 28, die de 'transitie weg van fossiele brandstoffen' bevorderde, was een historische stap. Het succes hangt echter af van concrete maatregelen en rechtvaardigheid. COP 29 biedt de mogelijkheid om vooruitgang te waarborgen door de GST-beslissingen te verwerken in de nationale klimaatplannen (NDC's), die in 2025 moeten worden herzien.

Internationaal

- In 2025 moeten de **nieuwe klimaatplannen** (NDC's) van alle partijen ambitieuze doelen stellen. Pleit voor de integratie van de GST-beslissingen in de nieuwe NDC's met de hoogst mogelijke ambitie en rechtvaardige transitie. De GST besloot om wereldwijd de uitstoot tegen 2030 met 43% te verminderen en tegen 2035 met 60%, om het 1,5°C-doel te behalen. Partijen moeten de oproep van de VN-secretaris-generaal volgen, die, op basis van het IPCC-rapport, vraagt om klimaatneutraliteit voor rijke landen tegen 2040 en voor opkomende economieën tegen 2050¹.
- Pleit voor een **verbintenis om fossiele brandstoffen uit te faseren**, aangezien de verbranding van olie, gas en kolen de grootste bron van broeikasgasemissies is. Het is essentieel om duidelijke trajecten vast te stellen voor de onmiddellijke vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen. Deze trajecten moeten opgenomen worden in de nieuwe klimaatplannen, met concrete en kwantitatieve doelen op korte termijn, inclusief de versnelling van hernieuwbare energiebronnen. Op internationaal niveau moet een **moratorium op nieuwe investeringen in fossiele brandstofwinning** worden ingevoerd, zoals geadviseerd door het Internationaal Energieagentschap.
- Pleit voor emissiereducties aan de bron en bewezen duurzame technologieën en beschikbare oplossingen, en vermijd afhankelijkheid van **risicovolle, speculatieve technologieën** zoals geo-engineering.
- Pleit voor een versnelde productie van **hernieuwbare energie**, met een duidelijke doelstelling om het **energieverbruik** te verminderen. Technologieoverdracht en grootschalige investeringen in de overgang naar 100% hernieuwbare energie zijn noodzakelijk, met als doel een rechtvaardige transitie in de energiesector te waarborgen.
- Pleit dat de NDC's in overeenstemming zijn met de doelstellingen van het **Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework** en de **SDG's**. Dit betekent ook het overschakelen naar meer duurzame consumptie- en productiemethoden gezien de onhoudbare druk op natuurlijke rijkdommen, zoals land en water².
- Vraag aandacht voor de uitstoot door de **militaire sector**, die momenteel vrijgesteld wordt van verplichte rapportage binnen de internationale klimaatdoelstellingen.
- België moet zich profileren als een actieve pleitbezorger van **internationale en Europese samenwerking** op klimaatgebied. Dit omvat de ondersteuning van diplomatieke initiatieven, zoals het jaarlijkse statement van de '*High Ambition Coalition*', en het bevorderen van partnerschappen met de klimaat kwetsbare landen.

Belgisch en Europees

- **Op Belgisch, Vlaams, Waals en Brussels niveau, moet het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP 2030) worden afgerond.** Het moet de emissies in alle regio's

¹ <https://press.un.org/en/2023/sgsm21730.doc.htm>

² Dit geldt met name de rijkste landen en hogere inkomens wereldwijd, zie ook conclusies UNEP (2024)

<https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024>

aanzienlijk verminderen en ons op weg helpen naar klimaatneutraliteit. Het moet het totale energieverbruik terugdringen en een geleidelijke uitfasering van fossiele brandstoffen in gang zetten, met als uiteindelijke doel 100% hernieuwbare energie. Daarnaast moet het de samenleving veerkrachtiger maken en voorbereiden op aanpassing, naast mitigatie.

- Als onderdeel van hun verplichtingen (NDC, NEKP) voor **2030** moet België en Europa elk hun wettelijke doelstelling vastleggen op een vermindering van de directe uitstoot van broeikasgassen met **minstens 61%** ten opzichte van 1990, en tegelijk inspanningen te blijven leveren voor de hogere reductieniveaus die nodig zijn³.
- Voor **2035** moet een **coherente tussentijdse doelstelling** van **minstens 80%** emissiereducties ten opzichte van 1990 worden **aangenomen**.
- Voor **2040** moeten België en Europa elk hun wettelijke doelstelling vastleggen op een vermindering van de directe uitstoot van broeikasgassen met **minstens 95%** ten opzichte van 1990, en om te streven naar klimaatneutraliteit tegen die datum⁴.
- Deze doelstellingen moeten hand in hand gaan met de integratie van de beginselen van een **rechtvaardige transitie** en er moeten maatregelen worden genomen om zowel de klimaatdoelstellingen als de sociale doelstellingen te verwezenlijken.
- De **sectorale engagementen** die België tijdens COP 26 is aangegaan, zoals rond ontbossing en groene publieke investeringen, moeten worden geïmplementeerd⁵. Het is van belang om transparantie te bieden over de geboekte vooruitgang en geplande vervolgstappen.

2. INTERNATIONALE KLIMAATFINANCIERING

Klimaatfinanciering is essentieel voor het ondersteunen van lagere inkomenslanden bij het verminderen van emissies en het aanpassen aan klimaatverandering. Daarom besloten de partijen om tegen 2020 jaarlijks 100 miljard dollar te voorzien. Niet alleen werd deze belofte niet gehaald, er zijn ook veel problemen inzake de verdeling en de kwaliteit van de financiering⁶. Dit jaar moeten landen een nieuw gezamenlijk doel vaststellen voor de periode na 2025, gebaseerd op de prioriteiten en behoeften van lagere inkomenslanden.

Internationaal:

- De **nieuwe collectieve gekwantificeerde doelstelling voor klimaatfinanciering (NCQG) post-2025** moet de hiaten van de 100 miljard doelstelling aanpakken en een

³ Rogelj, J., Grantham Institute Science Brief: 'Belgium's national emission pathway in the context of the global remaining carbon budget', maart 2023. Fekete, H. en Höhne, N., New Climate Institute, 'Wat is een eerlijk emissiebudget voor België', maart 2023.

⁴ Op basis van de IPCC-rapporten schat CAN-Europa dat er in Europa tegen 2030 een emissiereductie nodig is van 65% tot 73% ten opzichte van 1990, om ten laatste in 2040 klimaatneutraal te zijn en een billijke bijdrage te leveren aan de doelstelling om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C.

⁵ Zie opsomming lijst: <https://klimaat.be/doc/cop26-engagementen-belgie.pdf>

⁶ De 100-miljard doelstelling werd volgens de OESO pas in 2022 gehaald. Dit wordt echter betwist, gezien het overmatig gebruik van leningen en overrapportage. Er zijn tevens andere hiaten: de meerderheid van de financiering gaat naar middeninkomenslanden en mitigatieprojecten..

rechtvaardig en ambitieus kader bieden ter ondersteuning van lage-inkomenslanden en hun gemeenschappen. Concreet vragen we:

- Een kerndoel voor **publieke financiering van ten minste 1.000 miljard dollar per jaar**. Hoewel andere instrumenten (vb. private financiering) nodig blijven om tegemoet te komen aan de berekende kosten⁷, blijft publieke financiering onmisbaar, vooral voor adaptatiemaatregelen en *loss and damage*.
- Subdoelstellingen voor **mitigatie, adaptatie, en loss and damage** omvatten, evenals de behoeften van werknemers op het gebied van jobtransitie, sociale bescherming, veiligheid en welzijn op het werk.
- **Rijke landen met een grote historische uitstoot moeten het voortouw** nemen en, in lijn met het Parijs Akkoord, hun verplichting nakomen om financiële steun te bieden. Discussies over de uitbreiding van donorlanden moeten na COP 29 plaatsvinden, met respect voor het principe van gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden (CBDR).
- NCQG moet gestoeld zijn op de **principes van klimaatrechtvaardigheid**, zoals CBDR, voorspelbaarheid, additionaliteit, en inclusiviteit. Alle financiële stromen moeten aansluiten bij mensenrechten, een rechtvaardige transitie, gendergelijkheid en de rechten van inheemse gemeenschappen.
- **Toegang** tot klimaatfinanciering moet eenvoudiger worden gemaakt, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen.
- Zorg voor een duidelijke **definitie van internationale klimaatfinanciering**, inclusief “nieuw en additioneel”, en **uniforme rapportageregels** om te voorkomen dat de doelstelling wordt ondermijnd door overrapportering.
- Waarborg de verstrekking van financiering via **multilaterale klimaatfondsen van het UNFCCC**, zoals het Green Climate Fund, vanwege hun transparantie en toewijding aan de VN-klimaatdoelen, inclusief toegang voor subnationale niveaus.
- Pleit voor maatregelen die de **escalerende schuldencrisis** in lage- en middeninkomenslanden aanpakken. NCQG moet prioriteit geven aan publieke financiering in de vorm van giften. Indien leningen worden verstrekt, moeten deze onder gunstige voorwaarden worden aangeboden. Pleit daarnaast voor de oprichting van een transparant en eerlijk multilateraal mechanisme voor de herstructurering van schulden onder de VN voor een structurele aanpak.

Belgisch en Europees

- Om een billijke bijdrage te leveren, moet België haar engagement verhogen tot een **groeipad van minstens 500 miljoen euro per jaar**, die niet ten koste gaat van de middelen voor ontwikkelingssamenwerking ("nieuw en additioneel")⁸.

⁷ De geschatte kosten in 'ontwikkelingslanden' voor het behalen van hun NDC-doelstellingen voor de periode tot 2030 bedragen momenteel \$5,8 tot \$5,9 miljard (UNFCCC 2023).

⁸ <https://www.wri.org/insights/international-climate-finance-which-countries-should-pay> Verschillende berekeningen schatten een eerlijke bijdrage van België om en nabij de 1 miljard dollar (inclusief bijdragen aan ontwikkelingsbanken, die België niet rapporteert als klimaatfinanciering). Volgens de berekening van 11.11.11 komt een billijke Belgische bijdrage van België neer op minstens 500 miljoen euro (exclusief de bijdragen aan ontwikkelingsbanken).

- Onderzoek **nieuwe financieringsbronnen**, op basis van het principe "de vervuiler betaalt" en sociale rechtvaardigheid. Onder meer de rechtvaardige uitfasering van fossiele subsidies, een vermogensbelasting op grote vermogens en het belasten van internationaal vliegverkeer, kan middelen genereren zonder de lagere inkomens te belasten. Zet een deel van de middelen van het Emission Trading System (ETS) en het Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) in voor binnenlands klimaatbeleid en internationale klimaatfinanciering.

3. FINANCIËLE STROMEN IN LIJN MET KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

Artikel 2.1(c) van het Klimaatakkoord van Parijs streeft ernaar om "financieringsstromen in overeenstemming te brengen met een pad naar lage broeikasgasemissies en klimaatbestendige ontwikkeling." Binnen de lopende onderhandelingen is belangrijk om de specifieke sociaal-economische context van elk land in overweging te nemen. België en de EU moeten het voortouw nemen, en alvast maatregelen implementeren.

- Voer een **klimaattoets** in voor alle publieke investeringen om te garanderen dat ze in lijn zijn met **Artikel 2.1c** van het Akkoord van Parijs.
- Pleit voor een einde van **subsidies voor fossiele brandstoffen**, met de nodige sociale omkadering. Deze subsidies bedragen ook in België minstens 15 miljard in 2023⁹. Dat kan door een wet te stemmen waarin een graduele uitfasering wordt vastgelegd binnen de komende legislatuur, gekoppeld aan een verplichte inventaris die jaarlijks wordt voorgelegd aan het parlement. Een afbouwplan van de subsidies voor fossiele brandstoffen biedt ook de gelegenheid om de beschikbare fiscale instrumenten zo in te zetten dat het gebruik van fossiele brandstoffen wordt ontmoedigd en het gebruik van fossielvrije energie wordt aangemoedigd.
- Pleit voor een verduurzaming van **multilaterale en nationale ontwikkelingsbanken** en andere publieke financieringsvehikels. Deze instellingen moeten de strijd tegen de klimaat- en biodiversiteitscrisis centraal stellen in hun mandaat en operaties in lijn met het akkoord van Parijs. Daarnaast moeten ontwikkelingsbanken zoals het IMF en de Wereldbank de schulden crisis dringend aanpakken, robuuste mensenrechten waarborgen en democratische bestuursstructuren implementeren. België moet hierin het goede voorbeeld geven door de eigen investeringsmaatschappijen in lijn te brengen met het Verdrag van Parijs.
- Leg met name aan de **Nationale Bank van België** op om een verduurzaming van de financiële sector te stimuleren door zijn eigen portfolio te verduurzamen en te decarboniseren. Zet de bankensector aan tot in kaart brengen en ontraden van schadelijke investeringen.
- Werk aan een bindend kader inzake transparantie en rapportage van de blootstelling van financiële actoren aan de fossiele economie, en verplicht financiële instellingen om

⁹ https://financien.belgium.be/sites/default/files/Statistieken_SD/Inventaris/FFS_2024_samenvatting_NL.pdf

hun operaties in lijn te brengen met de klimaatdoelstellingen, door zich in te schrijven voor het **'SBTi Finance Framework'** - dit laat toe om op de sector toegesneden science based targets vast te leggen. Ook het ruimer fiscaal en economisch beleid moet coherent worden gemaakt met een rechtvaardige transitie.

- Belgische autoriteiten kunnen hun invloed uitoefenen op **Belfius**, een door de federale staat volledig beheerde bank, om de transitie te bevorderen. Belfius zou zich moeten richten op het bieden van innovatieve diensten die de economische en sociale transitie ondersteunen en pensioenfondsen tegen 2030 volledig investeren in duurzame bedrijven. Ook zou Belfius producten kunnen aanbieden die gericht zijn op ecologische transitie en investeren in nationale bedrijven van verschillende groottes.

4. RECHTVAARDIGE TRANSITIE

Met de goedkeuring van het Just Transition Work Programme (JTWP) heeft COP 28 het belang erkend van het uitvoeren van de Overeenkomst van Parijs met rechtvaardigheid als leidraad. Het is van cruciaal belang om concrete stappen te zetten om sociale en economische rechtvaardigheid, werkgelegenheid, en andere aspecten te waarborgen.

- Op COP 29 moeten landen focussen op de implementatie van het **Just Transition Work Program (JTWP)**, volgens het principe van een **"rechtvaardige transitie voor de beroepsbevolking en van het scheppen van waardig werk en hoogwaardige banen in overeenstemming met nationaal vastgestelde ontwikkelingsprioriteiten"**, zoals vastgelegd in het **Akkoord van Parijs**¹⁰. Fundamentele arbeidsrechten, zeggenschap voor werknemers en hun vakbonden, en sociale bescherming moeten essentiële principes vormen. Een rechtvaardige transitie in het JTWP moet bovendien meer concreet gebaseerd zijn op de Richtlijnen van de IAO (2015)¹¹ en de recente IAO-resolutie (2023)¹². In Azerbeidzjan moeten landen op de Ministeriële Meeting best practices uitwisselen over hoe ze nationale Just Transition programma's ontwikkelen. Dat moet ertoe leiden dat elke partij bij de herziening van zijn NDC rapporteert hoe, in samenspraak met de werknemers en andere stakeholders, de rechtvaardige transitie in de praktijk wordt gebracht en geconcretiseerd.
- Om de effecten van de klimaatcrisis, die werk en inkomens in gevaar brengt, te verzachten, is nood aan **universele gezondheidszorg, werkloosheidsuitkeringen en andere vormen van sociale bescherming**.
- Integreer de **rechtvaardige transitie** op een concrete en transparante manier in het **Nationaal Energie- en Klimaatplan**, met duidelijke plannen voor de impact op werkgelegenheid en de voorbereiding van werknemers. Voer evaluaties uit van de sociale en economische gevolgen van de transitie, met speciale aandacht voor

¹⁰https://www4.unfccc.int/sites/SubmissionsStaging/Documents/202309151259---ITUCTUNGO%20Submission%20JTWP_15092023%20.pdf

¹¹https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf

¹²https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_886647.pdf

kwetsbare groepen. Stimuleer een sociale dialoog binnen elk paritair comité over de rechtvaardige transitie. Zorg ervoor dat werknemers inspraak hebben in de klimaatplannen van bedrijven via sociaal overleg.

5. GENDERRECHTVAARDIGHEID

Genderrechtvaardigheid is een essentiële pijler van klimaatrechtvaardigheid. COP 29 markeert het einde van het vijfjarige Gender Actieplan (GAP), dat geëvalueerd zal worden om de voortgang op het gebied van gendergelijkheid in klimaatmaatregelen te beoordelen. Dit biedt een belangrijke kans die niet mag worden gemist. België moet zich inspannen om dit onderwerp prominent op de agenda te houden.

Internationaal:

- Eis dat alle COP 29 onderhandelingen **gendertransformatief** zijn, wat betekent dat ze gericht zijn op het doorbreken van genderongelijkheden en het actief bevorderen van gelijke rechten en kansen voor vrouwen, in al hun diversiteit, en andere gemarginaliseerde groepen. Zorg ervoor dat de onderhandelingen **inclusief** zijn en dat er een evenwichtige vertegenwoordiging is van mensen met diverse seksuele oriëntaties, genderidentiteiten, genderexpressies en seksuele kenmerken.
- Pleit binnen de onderhandelingen voor het nieuwe **Genderactieplan (GAP)** voor:
 - **Een tijdsframe van minstens 10 jaar;**
 - **Duidelijke indicatoren en tijdschema's.** Dit moet zowel collectieve indicatoren als indicatoren die per partij of instelling kunnen worden uitgesplitst omvatten, zodat gedetailleerde monitoring mogelijk is;
 - **Intersectionele benadering,** inclusief door middel van data;
 - **Betere coherentie** door substantiële, procesgerichte activiteiten te waarborgen, zodat de GAP-activiteiten responsief en effectief zijn;
 - Het toekomstige GAP moet **nationale acties** ondersteunen en specificeren, en verbinden met bestaande processen en middelen.
- Verbeter de beschikbaarheid van **genderspecifieke data en informatie** door het IPCC te verzoeken een speciaal verslag op te stellen over de relatie tussen gender en klimaat. Op nationaal niveau moet een specifieke sectie worden opgenomen voor gender- en klimaatgegevens in het Belgisch Klimaatcentrum en binnen de regionale en federale administraties.

Belgisch en Europees

- Waarborg dat België zijn engagementen binnen de 'Action Coalition on Feminist Action for Climate Justice'¹³ en de 'COP 28 Verklaring over Gender-Responsieve Rechtvaardige Transitie en Klimaatactie' uitvoert.
- Stel **gender centraal binnen de actualisering van de nationale klimaat- en energieplannen**. Concreet vragen we:
 - Een ambitieuze **implementatie van het Genderactieplan** in lijn met de aanbevelingen van de Belgische Adviesraad voor Gender en Ontwikkeling¹⁴.
 - Een **dubbele benadering (zowel transversaal als specifieke acties) van gender-mainstreaming** toepassen. Dit betekent dat gender-mainstreaming systematisch moet worden ingebed in de ontwikkeling van klimaatbeleid, planning en rapportage, zodat gendergelijkheid in alle fasen wordt meegenomen.
 - Zorg dat de **rechtvaardige transitie** ook feministisch is, door de gender- en etnische arbeidsverdeling ter discussie te stellen die mensen in laagbetaalde, onzekere en informele bestaans- en dienstensectoren plaatst. Zij moet het begrip 'werk' zelf ter discussie stellen, zodat onbetaalde zorg en huishoudelijk werk, dat vooral door geracialiseerde vrouwen en meisjes wordt gedaan, wordt gewaardeerd, erkend, verminderd en herverdeeld.

6. LOSS EN DAMAGE

Klimaatkwetsbare landen en gemeenschappen ondervinden reeds dagelijks de onomkeerbare gevolgen van de klimaatcrisis, zoals droogte en overstromingen. Dit leidt niet alleen tot economische schade, maar ook tot verlies van cultuur. COP 28 zette de eerste stappen in het voorzien van financieringsmechanismen om lagere inkomenslanden te ondersteunen bij het aanpakken van loss en damage, waaronder een Fonds.

- Erken loss en damage als een volwaardige pijler van het Parijs Akkoord en maak concrete toezeggingen voor **financiële steun bij het aanpakken van loss and damage**, gericht op de gevolgen van klimaatverandering na het optreden van schade. Deze financiering mag niet ten koste gaan van financiering voor klimaatadaptatie, ontwikkelingssamenwerking of humanitaire hulp.
- Na de historische vooruitgang tijdens COP 28 moet de focus nu liggen op het volledig **operationeel maken van het Loss and Damage Fonds**. Pleit dat tijdens COP 29 beslissingen worden genomen over de bestuursstructuur en het vrijmaken van de benodigde middelen, zodat getroffen gemeenschappen en landen snel toegang krijgen tot technische ondersteuning en financiële steun.
 - Zorg dat het Fonds **toegankelijk** is voor gemarginaliseerde groepen en lokale actoren, naast traditionele financiële instellingen. Flexibele en transparante

¹³ Zie [engagementen](#) Action Coalition on Feminist Action for Climate Justice

¹⁴ Zie [ARGO-advies](#) (2022)

toewijzingsmechanismen zijn nodig om ervoor te zorgen dat fondsen effectief worden ingezet waar ze het meest nodig zijn;

- **Pleit voor een effectief systeem voor de toewijzing van middelen** gebaseerd op de omvang van de klimaatschade, schattingen van herstel- en reconstructiekosten, en prioriteiten van de getroffen lagere inkomenslanden. Volgens het mandaat van Sharm-El-Sheik moet deze financiering zowel economische als niet-economische schade dekken;
- Waarborg de principes van **billijkheid, historische verantwoordelijkheid en het principe dat de vervuiler betaalt**¹⁵. Met deze principes in het achterhoofd moeten alle 'ontwikkelingslanden' in aanmerking komen voor financiering.
- Erken het groeiende probleem van **klimaatonthemming** in het kader van het Warsaw International Mechanism on Loss and Damage en de dringende noodzaak om oplossingen te vinden op internationaal, regionaal en nationaal niveau die de mensenrechten in alle stadia van de ontheemding respecteren. Implementeer de aanbevelingen van de Task Force on Displacement¹⁶.

7. KLIMAATADAPTATIE

Ondanks vooruitgang in het erkennen van de mondiale weerbaarheid tegen klimaatverandering, blijven er aanzienlijke tekortkomingen in ambitie en uitvoering in klimaatadaptatie die dringend aangepakt moeten worden.

- Pleit dat de **Global Goal on Adaptation** duidelijke doelstellingen, indicatoren en financiering bevat, zodat landen en gemeenschappen die het meest getroffen worden, de nodige steun krijgen om hun Nationale Adaptatie Plannen uit te voeren.
- Zorg dat de indicatoren rekening houden met **gezondheid van de bodem en de veerkracht van landbouwproductiesystemen** tegen klimaatverandering.
- Kom de belofte na om in 2025 de **adaptatie financiering** op te schalen ten opzichte van het referentiejaar 2019, zonder verdere vertraging. België, als koploper in adaptatiefinanciering, moet hierin een voortrekkersrol spelen.

8. LANDBOUW EN VOEDSELSYSTEMEN

Het "Sharm el-Sheikh Joint Work on Implementation of Climate Action on Agriculture and Food Security" (SSJWA) betekende een belangrijke vooruitgang met een routekaart voor systemische acties tot COP31. Voedsel- en landbouwkwesties spelen een steeds grotere rol in klimaatbesprekingen, omdat ze essentieel zijn voor zowel mitigatie als adaptatie. Een transformatie gebaseerd op agro-ecologische principes is hierbij cruciaal.

Internationaal

¹⁵ Zie ook Climate Action Network International [positie](#) p.4 omtrent governance van het Loss and Damage Fund (2023)

¹⁶ https://unfccc.int/sites/default/files/resource/2018_TFD_report_17_Sep.pdf

- **Agro-ecologie** moet een prioriteit zijn in het SSJWA en andere besluitvormingsfora over landbouw en voeding. Dit moet leiden tot rechtvaardige en duurzame voedselsystemen, in lijn met de 13 agro-ecologische principes van het HLPE.
- SSJWA en andere UNFCCC-werkstromen moeten **kleinschalige landbouw**, die 80% van de boeren wereldwijd vertegenwoordigen, erkennen als prioriteit voor adaptatie en financiering, met name in het mondiale Zuiden.
- Pleit dat **SSJWA een mensenrechten- en participatieve benadering** volgt, met maatregelen die gericht zijn op het waarborgen van het recht op voedsel en het respecteren van de rechten van kleinschalige producenten en plattelandsgemeenschappen. Concreet:
 - Houd rekening met de VN-verklaring over de rechten van boeren (UNDROP) en aanbevelingen van de VN-werkgroep¹⁷.
 - Garandeer de deelname van het Wereldvoedselzekerheidscomité (CFS), zodat de conclusies van het SSJWA zijn afgestemd op de richtlijnen en aanbevelingen van het CFS en het High Level Panel of Experts¹⁸.
 - Waarborg actieve betrokkenheid van boerenorganisaties, inheemse volkeren en kwetsbare groepen die door honger worden getroffen, zoals georganiseerd via het mechanisme van het maatschappelijk middenveld en inheemse volkeren.

Belgisch en Europees

- De 159 landen, waaronder België en de EU, die de Emiratenverklaring (2023) hebben ondertekend, zijn verplicht om **landbouw en voedselsystemen vóór 2025 te integreren in hun klimaatplannen voor 2025**¹⁹. Zorg voor een holistische implementatie, inclusief het voedingspatroon door de consumptie van dierlijke producten te verminderen, in lijn met de richtlijnen van volksgezondheidsinstanties.
- **Sluit overheidssteun uit die schadelijk is voor het milieu of die het verdwijnen van kleine landbouwbedrijven veroorzaken**, zoals het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid, volgens het "do no harm"-principe. Versterk de steun voor agro-ecologie en verwante praktijken, zoals biologische landbouw, gewasdiversificatie en agroforestry.
- Verhoog de inspanningen voor **methaanreductie**, in lijn met de engagementen genomen op de COP26 via de internationale Methane Pledge. Bijkomende, brongerichte acties zijn noodzakelijk om toe te werken naar de beloofde reductie van - 30% methaan tegen 2030.

9. NATUUR EN BIODIVERSITEIT

¹⁷ Zie met name de volgende rapporten: UN Secretary General (2023), "Adverse impact of climate change on the full realization of the right to food" [A/HRC/53/47](#); M. Fakri (2024), "Fisheries and the right to food in the context of climate change", Report of the Special Rapporteur on the Right to Food, A/HRC/55/49; D. Boyd (2021), "Healthy and sustainable food: reducing the environmental impacts of food systems on human rights", Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment, [A/76/179]

¹⁸ <https://www.csm4cfs.org/fr/>

¹⁹ <https://www.COP28.com/en/food-and-agriculture>

Het tegengaan van biodiversiteitsverlies is een belangrijke hefboom voor zowel klimaatmitigatie als -adaptatie³¹. Na de Cover Decisions van COP 26 en COP 27, benadrukte de Global Stocktake (COP 28) nogmaals het belang van bescherming, behoud en herstel van natuur en ecosystemen. Dit moet gebeuren in overeenstemming met het Kunming-Montreal globaal biodiversiteitskader (GBF).

Internationaal

- Steun de oprichting van een **klimaat en natuur workstream** via de Cover Decisions die focust op a) de implementatie van de beslissingen en adviezen rond natuur uit de Cover Decisions van COP26 en COP 27 en de Global Stocktake en b) het uitdiepen van de synergieën tussen de NDC's (klimaat) en de NBSAP's (biodiversiteit) om maatschappelijke voordelen te maximaliseren.
- Erken dat **natuurgebaseerde klimaatoplossingen** een prominente rol moeten spelen in nationale adaptatieplannen en hun bijdrage leveren aan klimaatmitigatie. Steun het principe dat natuurgebaseerde oplossingen niet mogen worden ingezet ter vervanging van reductie van de broeikasgasuitstoot. Werk aan het standaard maken van deze oplossingen in plaats van grijze infrastructuur.
- Versterk de rol van België als '**Blue Leader**' door het voorzorgsbeginsel toe te passen op het oceaangebied, in het bijzonder de diepzee. Steun en onderteken een **internationaal moratorium** op **diepzeemijnbouw** en speel een leidende rol in de ontwikkeling en uitrol van een circulaire deel-economie met inbegrip van innovatie.

Belgisch en Europees

- Wees als België een voortrekker in de uitvoering van het GBF. Stuur de herziene **nationale biodiversiteitsstrategie (NBS)** grondig bij. Essentieel hierbij is:
 - Verhoogde ambitie: de NBS moet de missie van het GBF weerspiegelen, namelijk: Biodiversiteitsverlies tegen 2030 stoppen en omkeren.
 - Legaal bindende SMART strategische- en operationele doelstellingen (met 2029 als uiterste deadline) en indicatoren. Ook ontbreekt in de strategie een actieplan dat beleids-, wettelijke, fiscale, economische en andere maatregelen voor elk streefdoel bevat.
 - Flankerend nationaal biodiversiteitsfinanciering- en sectorale actieplannen.
- Zorg voor **voldoende financiering** om de Europese en internationale biodiversiteitsdoelstellingen te halen. Volgens een studie i.o.v. WWF (mei 2023) moet ons land komende legislatuur 862 miljoen euro per jaar extra investeren om al zijn biodiversiteitsverbintenissen te realiseren²⁰. De studie geeft ook een overzicht van de belangrijkste hefbomen waarover de Belgische overheden al beschikken om de investeringskloof te dichten.

²⁰ <https://wwf.be/nl/publicatie/rapport-de-belgische-biodiversiteitsfinancieringskloof>

- Ga biodiversiteitsverlies door **Belgische consumptie** tegen. Breng de aangegane verbintenissen (Forest, Agriculture and Commodity Trade-dialoog en het partnerschap van de Verklaring van Amsterdam) in praktijk. We roepen België ook op om de handhaving van de EUDR te verzekeren, voldoende bij te dragen aan de in de wet voorziene partnerschappen en samenwerking met producerende landen, met bijzondere aandacht voor inheemse en lokale gemeenschappen, en op Europees niveau de ondersteuning van de revisie van de wet omtrent andere ecosystemen, zoals savannahs, te garanderen.
- Om een geloofwaardige leider op internationaal niveau te zijn, moet België **coherent** zijn in zijn standpunten op EU-niveau en eigen nationaal beleid. Dit betekent o.a. Implementatie van de EU **Natuurherstelwet**, inclusief het opmaken van ambitieuze en duidelijke natuurherstelplannen en het uitvoeren van de opgemaakte beheersplannen van de mariene Natura 2000 zones. Spoor **bedrijven** aan om, in overeenstemming met de Europese wetgeving ter zake (Corporate Sustainability Due Diligence en Corporate Sustainability Reporting Directive), hun impact (scope 1, 2 & 3) op de biodiversiteit in kaart te brengen en stimuleer hen om daaropvolgend gepaste doelstellingen, strategieën en acties op te stellen. Stimuleer hiervoor het gebruik van **Science Based Targets**, zowel voor klimaat als biodiversiteit.

10. KOOLSTOFMARKTEN

De discussies rond artikel 6 moeten ervoor zorgen dat er voldoende waarborgen zijn voor de implementatie van koolstofmarkten. Op dit moment biedt het gebruik van deze markten te veel mogelijkheden voor greenwashing. De aarde kan zich geen compromissen veroorloven als het gaat om integriteit en transparantie.

- De koolstofmarkt mag de uitvoering en ambitie van nationale NDC's niet verstoren en/of valse internationale geloofwaardigheid geven aan private bedrijven via projecten die ten onrechte beweren “koolstofneutraal” te zijn of de klimaatimpact van hun activiteiten te verminderen (**greenwashing**).
- De basisstructuur van samenwerkingsovereenkomsten moet ten minste alle criteria bevatten die de organisatie Carbon Market Watch heeft aangetoond, om **valse emissiereducties** (zoals dubbeltellingen en ongeoorloofde kredieten) tegen te gaan.
- Eis volledige **transparantie en duidelijke toegang tot informatie** over de projecten van deze markten, zodat het maatschappelijk middenveld en externe actoren deze mechanismen kunnen controleren.
- De partijen moeten ervoor zorgen dat ze de onlangs goedgekeurde sociale en ecologische waarborgen blijven versterken en strikt toepassen²¹.
- De **landbouwsector** mag niet in aanmerking komen voor de markt (wegens de niet-duurzaamheid van de gegenereerde kredieten, negatieve impact op mensenrechten en het recht op voedsel). De landsector kan wel worden opgenomen in de uitvoering van

²¹ <https://www.climatechangenews.com/2024/05/09/un-agrees-carbon-market-safeguards-to-tackle-green-land-grabs/>

artikel 6.8 over de “niet-marktbenaderingen” voor de mogelijke financiering van projecten voor de bescherming en het herstel van koolstofputten²².

11. JONGEREN, KINDEREN EN TOEKOMSTIGE GENERATIES

Kinderen, die een derde van de wereldbevolking uitmaken, worden onevenredig hard getroffen door de klimaatcrisis. Gelet op de aanbevelingen van het Algemeen Commentaar van het VN-Kinderrechtencomité²³, dient België tijdens de klimaatonderhandelingen te pleiten voor hun rechten en welzijn.

- Promoot, zoals binnen de Belgische delegatie, de **participatie van jongerenvertegenwoordigers binnen nationale delegaties** tijdens de klimaatonderhandelingen. Pleit ook voor een mandaat voor het UNFCCC om kindvriendelijke vertaling te voorzien van COP-beslissingen, om hun deelname aan het proces te bevorderen. Zet bovendien het belang van toegang tot informatie en participatie van kinderen en jongeren op de agenda van België in internationale acties en mandaten, dit is namelijk hun recht.
- Zorg ervoor dat **intergenerationele rechtvaardigheid** altijd gewaarborgd wordt tijdens onderhandelingen. In navolging van de eerste Experten Dialoog rond kinderen en klimaatverandering vragen we België de bevindingen en aanbevelingen zoals neergeschreven in het informeel verslag van het UNFCCC mee te nemen naar COP 29 en blijvend in te zetten op de mainstreaming van kinderrechten.
- Pleit binnen de opmaak van de NDC's voor:
 - het verzamelen, gebruiken en rapporteren van leeftijds- en genderspecifieke gegevens voor klimaatmaatregelen en beleid.
 - het VN-Kinderrechtenverdrag en het mensenrecht op een schoon, duurzaam en gezond leefmilieu als leidraad.
- Garandeer de **toegang tot milieu-educatie** voor jongeren in het schoolcurriculum²⁴.

CONTACT

Kiki Berkers, politiek coördinator Klimaatcoalitie

Kiki.Berkers@11.be

www.klimaatcoalitie.be

²² <https://www.clara.earth/pa68>

²³ Zie Algemeen Commentaar 26:

<https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-26-2023-childrens-rights-and>

²⁴ <https://forumdesjeunes.be/wp-content/uploads/2023/01/Avis-Education-a-lEnvironnement-Forum-des-Jeunes.pdf>